

การศึกษาความเชื่อในการใช้พิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาว ผู้ไทยในหมู่บ้านนาตาล ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร

The study is believed to be used to treat illnesses Yau ceremony of Phutai. Natal village , Tambon Tao Ngoi, Tao Ngoi District, Sakon Nakhon Province

บุญชม ศรีสะอาด¹, พรวิñas ขวงสิมมา², ประวิทย์ รักษาแสง³,
ธารทิพย์ พลสิทธิ⁴, ณัฐพล โยธา⁵

Boonchom Srisa-ard¹, Pornweenus Khoungsimma²,
Prawit Ruksasaeng³, Tanthip, Ponsit⁴ , Nattapon Yotha⁵

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเชื่อและสาเหตุในการใช้พิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาว ผู้ไทยในหมู่บ้านนาตาล ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร 2) ศึกษาองค์ประกอบของการประกอบพิธีเหยารักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทยในหมู่บ้านนาตาล ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร และ 3) ศึกษาขั้นตอนการประกอบพิธีเหยา วิธีการเข้าถึงข้อมูลและเก็บรวบรวมข้อมูลจำแนกออกเป็น 2 ส่วน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ตำรา หนังสือ และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์ผู้รู้ จำนวน 4 คน ผู้ประกอบพิธี จำนวน 4 คน เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการนำสารสนเทศที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาเขียนบรรยาย สิ่งที่ค้นพบอย่างละเอียดและชัดเจน แล้วนำกลับไปให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ยืนยันความถูกต้อง

ผลการวิจัยพบปรากฏการณ์ดังนี้

ความเชื่อในการใช้พิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย คือ เชื่อว่า โรคภัยต่างๆ เกิดจากการกระทำของผี การไปรักษากับแพทย์แผนปัจจุบันไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ พ่อแม่หรือผู้อาวุโสในครอบครัวเคยรักษาด้วยวิธีการเหยามาก่อน เชื่อว่าโรคที่เกิดขึ้นในลักษณะอย่างนี้ต้องทำพิธีเหยาเท่านั้นจึงจะหาย ซึ่งบางรายสามารถหายจากโรคได้จริง บางรายยืดอายุได้อีกหลายปี และการเดินทางไปรักษาสะดวกเพราะหมอเหยาจะมาหาผู้ป่วยที่บ้าน และตั้งค่ายรักษาทันที รวดเร็วกว่าการไปสถานอนามัยหรือโรงพยาบาล

¹ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

^{2,3,4,5} นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิจัยและประเมินผล คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Faculty of Education, Mahasarakham University

^{2,3,4,5} Ph.D. Student in Educational Research and Evaluation, Faculty of Education, Mahasarakham University

ที่มีขั้นตอนเข้ารับการรักษาหลายขั้นตอนใช้เวลานานองค์ประกอบพิธีเหยาในการประกอบพิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบคือ หมอเหยา ผู้ป่วย เครื่องคาย และดนตรีที่ใช้บรรเลง ขั้นตอนการประกอบพิธีเหยา มี 5 ขั้นตอนคือ การเตรียมก่อนเริ่มพิธี การเชิญลงเทพยดาหรือผีผู้เป็นใหญ่ การเหยาเสี่ยงทายสาเหตุของการเจ็บป่วย การเรียกขวัญผู้ป่วย และการลากลับเป็นการส่งให้เทพยดาและผีต่างๆ ให้ออกจากร่างไปกลับไปยังถิ่นที่อยู่อาศัยอยู่เดิม

Abstract

This research aimed to 1) study the beliefs and the cause of the ailments of the ceremony to Yau. Which is from Thailand, Village Natal district, Tao Ngoi District, Sakon Nakhon 2) to study the composition of the ceremony Yao and 3) to study the Yau ceremony. The method resources from data collection divided into two parts, there were 1) documentation research articles, theses, books, textbooks and information from the Internet, and 2) the interview with the people who knew the four ceremonies of You.

The study found the phenomenon as follows: 1) Belief in the Yau ceremony, that Yau is believed to cure illness, disease caused by an act of the devil. The treatment with modern medicine can not be cured. Parents or family elders had prior therapy with Yau. The disease which is believed to occur in this manner must be gone because of Yao. Some of which can actually be cured, mean while some extended for several more years. The treatment facilities for patients is that Yao can be come home. And pitched immediate treatment faster than the health center or hospital where the procedure was hospitalized several time-consuming steps. 2) The components of Yau ceremony, are Yau illnesses, Yau is patient, the Yao spit, and music instruments. 3) The ceremony of Yau has five phases: preparation before starting the ceremony. Next, the invitation to the major deities or spirits. then Yao toss the cause of the illness. the reassure patients to leave the various deities and spirits. leave the body return to and live in their residence.

Keywords: Thailand, ceremony, Yau faith

บทนำ

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 หลังกบฏเจ้าอนุวงศ์ ชาวผู้ไทยถูกกวาดต้อนเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มาตั้งหลักแหล่งที่แถบเทือกเขาภูพาน ในเขต จังหวัดสกลนคร นครพนม มุกดาหาร และกาฬสินธุ์ และค่อย ๆ ขยายออกไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออีกหลายพื้นที่ (เจริญชัย ชนไฟโรจน์, 2529: 3) ชาวผู้ไทยที่อพยพเข้ามาอยู่ที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยอพยพมาจาก 3 เมืองได้แก่ เมืองวัง เมืองเซโปน และเมืองกะบอง (เมืองท่าแขก) แต่ละกลุ่มต่างก็มีหัวหน้าการอพยพ และได้แยกย้ายกันตั้งถิ่นฐานตามเมืองต่าง ๆ นั่นคือ กลุ่มเมืองวังตั้งถิ่นฐานที่อำเภอเรณูนคร จังหวัดนครพนม อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร อำเภอสหัสขันธ์ และอำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ส่วนกลุ่มที่อพยพมาจากเมืองเซโปนตั้งถิ่นฐานที่เมืองเสนางคนิคม จังหวัดอำนาจเจริญ และกลุ่มที่อพยพมาจากเมืองกะบอง ตั้งถิ่นฐานที่เมืองวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร (สุวิทย์ วีระศาสตร์ และ ฌรงค์ อุบุญญ์, 2538: 26-27)

ชาวผู้ไทยเชื่อว่า การเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของผี อาถรรพณ์ และพลังอำนาจเร้นลับต่าง ๆ ที่เรียกว่า ผีแถน (ผีแถน หมายถึง เทพผู้สร้าง) มีหลายองค์และมีบทบาทเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ (สุกัญญา สุจฉายา, 2549: 162) มีอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถดลบันดาลให้เกิดความเป็นไปต่าง ๆ ทั้งทางดีและทางร้ายต่อมนุษย์ (สุมิตร ปิติพัฒน์, 2545: 28) ผีแถนมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวผู้ไทยเป็นอย่างมาก เพราะชาวผู้ไทยเชื่อว่า ผีแถนสามารถดลบันดาลให้อยู่เย็นเป็นสุข และหากทำให้ผีแถน ไม่พอใจ ผีแถน ก็จะลงโทษ นอกจากผีแถนแล้ว ผีร้ายหรือผีไม่ดีที่อยู่ตามป่า ตามเขา ตามแม่น้ำ ไม่ว่าจะเรียกชื่ออื่น ๆ

ก็เป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยเช่นกัน การรักษาโรคจึงต้องพึ่งผู้มีพลังอำนาจที่สามารถติดต่อกับผีได้

ความเชื่อ (belief) เป็นธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ เป็นวัฒนธรรมของมนุษย์อย่างหนึ่ง การดำรงชีวิตของมนุษย์สมัยโบราณ ความเชื่อจึงเกิดจากการเกิดขึ้นและการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นการดลบันดาลให้เกิดขึ้นจากอำนาจของเทวดา พระเจ้าหรือภูตผีปีศาจ สมปราชญ์ อัมมะพันธ์ (2536: 7) ให้นิยามว่า ความเชื่อ คือ คำตอบที่ลึกลับเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของคน โดยใช้พื้นฐานความศรัทธาและอารมณ์มากกว่าเหตุผลหรือวิทยาศาสตร์ สอดคล้องกับจักรภพ เพ็ญแข (2546: 14) ที่ให้นิยามว่า ความเชื่อ คือ สิ่งที่สั่งสมกันมาเป็นเวลานาน จากรุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรม ความเชื่อมีผลต่อการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็จะมี ความเชื่อ และประเพณี ปฏิบัติ ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละสังคมนั้น ๆ อาทิเช่นการฝังศพของแต่ละเชื้อชาติ ศาสนา ก็จะมีพิธีกรรม พิธีการที่แตกต่างกันออกไป ตามความเชื่อของสังคมนั้น ๆ

ปัจจุบันถึงแม้ว่าการแพทย์ในปัจจุบันจะ มีการพัฒนามากขึ้นก็ตาม แต่พิธีเหยา ยังคงเป็นพิธีการหนึ่งที่ชาวผู้ไทยใช้ในการดูแลรักษาอาการเจ็บป่วย เหตุใดชาวผู้ไทยจึงยังคงมีความเชื่อเช่นนั้น องค์ประกอบและขั้นตอนของการประกอบพิธีเหยาเป็นอย่างไรจึงทำให้ชาวผู้ไทยเชื่อว่าหมอเหยาสามารถรักษาโรคได้ การถ่ายทอดอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ทำอย่างไร จากคำถามเหล่านี้คณะผู้วิจัย จึงสนใจศึกษาความเชื่อใน การใช้พิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทย ในหมู่บ้านนาตาล ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร เพื่อให้เข้าใจความเชื่อในการใช้พิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทย ทราบองค์ประกอบของการประกอบพิธีเหยา และขั้นตอนการประกอบพิธีเหยาของชาวผู้ไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความเชื่อในการใช้พิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทยในหมู่บ้านนาตาล ตำบลต่างอย อำเภอดงหลวง จังหวัดสกลนคร
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการประกอบพิธีเหยา เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทยในหมู่บ้านนาตาล ตำบลต่างอย อำเภอดงหลวง จังหวัดสกลนคร
3. เพื่อศึกษาขั้นตอนการประกอบพิธีเหยา เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทยในหมู่บ้านนาตาล ตำบลต่างอย อำเภอดงหลวง จังหวัดสกลนคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. พื้นที่ในการปฏิบัติการภาคสนามเพื่อเก็บและรวบรวมข้อมูลสำหรับการศึกษาความเชื่อในการใช้พิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทย ในหมู่บ้านนาตาล ตำบลต่างอย อำเภอดงหลวง จังหวัดสกลนคร เป็นพื้นที่สำหรับปฏิบัติการภาคสนามและเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเพื่อนำมาศึกษาวิจัยต่อไป
2. เน้นศึกษาความเชื่อในการใช้พิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทยในหมู่บ้านนาตาล ตำบลต่างอย อำเภอดงหลวง จังหวัดสกลนคร ที่ยังคงยึดถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน
3. ศึกษาองค์ประกอบของการประกอบพิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทยในการใช้พิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย
4. ศึกษาขั้นตอนการประกอบพิธีเหยาในการรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทย ในการใช้พิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย
5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ หมอเหยา 1 คน

หมอแคน 1 คน และ ชาวผู้ไทยในหมู่บ้านนาตาล ตำบลต่างอย อำเภอดงหลวง จังหวัดสกลนคร จำนวน 5 คน คุณสมบัติ หมอเหยา และ หมอแคน เคยทำพิธีเหยา ไม่น่ากว่า 5 ปี สำหรับชาวผู้ไทยเป็นชาวผู้ไทยเคยรักษาด้วยวิธีการเหยามาก่อน

6. ระยะเวลาในการวิจัยใช้เวลาทั้งสิ้น 4 เดือน

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวข้องกับสภาพทั่วไปของชุมชน ความเชื่อในการประกอบพิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย องค์ประกอบและขั้นตอนการประกอบพิธีเหยา วิธีการเข้าถึงข้อมูลและการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกเก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ ตำรา หนังสือ และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และ ส่วนที่สองเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามใช้การสังเกตการสัมภาษณ์ผู้รู้จำนวน 5 คน ผู้ประกอบพิธีจำนวน 2 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ยืนยันความถูกต้องของข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาเขียนบรรยายสิ่งที่ค้นพบอย่างละเอียดและชัดเจน แล้วนำกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลยืนยันความถูกต้อง

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปของหมู่บ้านนาตาล

ในสมัย ร.ศ.40 (พ.ศ.2365) เขตบ้านนาตาลเป็นพื้นที่ๆ เต็มไปด้วยป่าดงดิบ เป็นหมู่บ้านร้าง ของคนโบราณตั้งแต่สมัยขอม เช่น วัดร้างที่มีใบเสมาที่ทำด้วย(โปรตุเกสภาพที่ 1) ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ของหมู่บ้าน เมื่อก่อนเป็นป่าอุดมสมบูรณ์ไปด้วยป่าดงดิบ ชาวผู้ไทย ที่ตั้งรกรากอยู่หมู่บ้านนาตาล มีขนบธรรมเนียมประเพณี และ

ความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย มีการทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ทอผ้า การปลูกสมุนไพร มีวัฒนธรรมคือภาษาพูด และการแต่งกายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวผู้ไทย บ้านนาตาล เป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,000 ไร่ แยกเป็นพื้นที่ทำนาประมาณ 2,000 ไร่ ที่อยู่อาศัยประมาณ 1,000 ไร่ มีลักษณะเป็นที่ราบสูง ลาดเอียงทางด้านตะวันออกเฉียงใต้ ลักษณะดิน ส่วนมากที่พบว่าเป็นดินร่วนปนทราย ที่เหมาะสมกับการปลูกข้าว และบ้านนาตาลมีลักษณะอากาศคล้ายกับอากาศทั่วไปของจังหวัด สกลนครมี 3 ฤดูกาลคือ ฤดูร้อน ฤดูหนาว ฤดูฝน บ้านนาตาลเป็นชุมชนที่ตั้งรวมกันเป็นกระจุก โดยมีอาณาเขตดังนี้ คือ ทิศเหนือติดกับ บ้านบึงทวาย ตำบลบึงทวาย ทิศใต้ติดกับ บ้านนาอ่าง ตำบลนาตาล ทิศตะวันตกติดกับ บ้านโนนเจริญ ตำบลนาตาล ทิศตะวันออก ติดกับ บ้านโนนเจริญ ตำบลนาตาล อำเภอเต่างอย โรงเรียนเปิดสอนตั้งแต่ชั้น ป.1- ม.3 มี 1 โรงเรียนที่บ้านนาตาลคำข่า มี 2 วัด คือ วัดบัวระภา และวัดป่า เป็นวัดพุทธศาสนาทั้ง 2 วัด วัดบัวระภาเป็นวัดประจำหมู่บ้าน สำหรับเป็นศูนย์รวมของชาวบ้านนาตาลในงานบุญ ประเพณีต่างๆ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า วัดบ้าน และอีกวัดหนึ่งเรียกว่า วัดป่า การจัดงานประเพณี 12 เดือน ใช้สถานที่ของวัดเป็นที่ประกอบพิธี ส่วนการกระตุ้นให้เกิดความรักและหวงแหนวัฒนธรรมของชาวผู้ไทย ได้เสริมในวิชาเรียนสังคมศึกษา และวัฒนธรรม ปลูกฝังให้เยาวชนชาวผู้ไทยตั้งแต่ในโรงเรียน

2. ความเชื่อในการประกอบพิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย

ตามความเชื่อของชาวผู้ไทยในหมู่บ้านนาตาล ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร หมอเหยา คือ ผู้ทำหน้าที่รักษาโรคภัยไข้เจ็บให้กับชาวผู้ไทย สอดคล้องกับการศึกษา

ภาพที่ 1 ใบเสมา หมู่บ้านนาตาล
ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร
ที่มา: ถ่ายโดย พรวิมล ช่วงลิ้มมา
วันที่ 4 มีนาคม 2559

ของอนันต์ มีชัย (2551: 31) ว่าผู้ที่เป็นหมอเหยา จะต้องจัดพิธีกรรมเลี้ยงผีเป็นประจำทุกปี ชาวผู้ไทยเรียกว่า พิธีเหยาเลี้ยงผี เป็นพิธีไหว้ผีแถน เพื่อขอพลังอำนาจจากผีแถนในการรักษาโรค ส่วนการสืบทอดการเป็นหมอเหยาที่มีทั้งสืบทอดตามสายตระกูล และสืบทอดโดยผ่านพิธีกรรมเหยาคุมผีออก การสืบทอดโดยสายตระกูล ผู้ที่จะเป็นหมอเหยาคนต่อไปจะต้องเป็นเชื้อสายของหมอเหยาคนที่เสียชีวิตไปแล้ว ทั้งนี้ผีให้ผีแถนจะเป็นผู้เลือกลูกหลานขึ้นมาเป็นหมอเหยาแทนสืบทอดไป ส่วนการสืบทอดโดยผ่านพิธีเหยาคุมผีออก เป็นพิธีกรรมสืบทอดหมอเหยาใหม่จากผู้ป่วยที่มาเข้ารับการรักษาจากหมอเหยา และรับปากว่าเมื่อหายป่วยแล้วจะรับเป็นหมอเหยาต่อไป หมอเหยาที่สืบทอดโดยผ่านพิธีเหยาคุมผีออกต้องสร้างหิ้งผี เพื่อประกาศต่อผู้คนที่ตนเองได้เปลี่ยนสถานภาพเป็น หมอเหยาแล้ว

ปัจจุบันชาวผู้ไทยในหมู่บ้านนาตาล ยังมีความเชื่อและการนับถือผี อำนาจเร้นลับหรือสิ่ง ที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ รวมไปถึงมีความเชื่อว่า อากาศเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับคนในหมู่บ้านเกิดจาก การกระทำของ ผีร้ายหรือผีไม่ดีที่อยู่ตามป่า ตาม เขา ตามแม่น้ำ ผีบรรพบุรุษ หรือผีอื่นๆ ที่ไม่ได้ กล่าวถึง ถ้าใครประพฤติดี ผีก็จะตอบแทนโดยการ ดลบันดาลให้อยู่เย็นเป็นสุข แต่ถ้าใครประพฤติไม่ดี ผีก็จะลงโทษให้มึนเมาเป็นไปหรือมีการเจ็บป่วย จน ต้องทำพิธีแก้ที่เรียกว่า พิธีเหยา เพื่อเสี่ยงทายหา สาเหตุของอาการเจ็บป่วย ดังนั้นเมื่อเวลาเจ็บป่วย ชาวผู้ไทยมักจะพึ่งพาการรักษาพยาบาลจากหมอ เหยาควบคู่กับการรักษาจากแพทย์แผนปัจจุบัน เพราะเชื่อว่าโรคภัยต่างๆ เกิดจากการกระทำ ของผี การรักษาโรคด้วยวิธีเหยา หมอเหยาจะร้อง เป็นทำนองเพื่อสวดอ้อนวอนผีแดน เพื่อสอบถาม อาการป่วยว่า อาการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นเป็นเพราะ ไปทำผิดผีหรือถูกผีกระทำใช่หรือไม่ หากไม่ใช่ การกระทำของผี หมอเหยาจะไม่รักษา แต่จะ แนะนำให้ไปพบแพทย์ที่โรงพยาบาล จากการที่ คณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ชาวผู้ไทยหมู่บ้านนา ตาล พบว่า การตัดสินใจมาพบหมอเหยาเพื่อให้ หมอเหยารักษาอาการเจ็บป่วยให้แน่ ผู้ป่วยและ ญาติมีความเชื่ออยู่ 3 ประการ คือ

ประการแรก เกิดจากอาการการป่วย เรื้อรัง ไปรักษาที่โรงพยาบาลหลายๆ ครั้ง แต่ อาการของโรค ยังไม่หายขาด ไม่ดีขึ้น ทำให้เกิด ความเชื่อว่า การเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของ ผี หรือเมื่อเกิดการเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายแรง เช่น ป่วยเป็นโรคตับ โรคเมะเร็ง อัมพาต เมื่อนำผู้ป่วย ไปรักษากับแพทย์แผนปัจจุบัน แพทย์ไม่สามารถ รักษาให้หายขาดได้ และบอกแก่ญาติและผู้ป่วย ให้กลับบ้านเพื่อทำใจ บ้านญาติก็จะนำหมอเหยา มารักษาให้กับผู้ป่วย ซึ่งหมอเหยาจะไม่ปฏิเสธ การรักษาคนป่วยที่สิ้นหวังเหล่านี้ แต่จะให้ความ

หวังอยู่เสมอว่ามีโอกาสรอด (โปรดดูภาพที่ 2) โดยหมอเหยาจะโต้ตอบกับผี การรักษาของหมอ เหยาที่ตั้งแต่ใช้น้ำมนตร์ การสะเดาะเคราะห์ การ ผูกแขนสู่ขวัญ ถ้าผู้ป่วยเสียชีวิตลง หมอเหยาก็จะ ปลอบประโลมญาติคนไข้ทันทีว่า “ทำบุญมาแค่นี้ ผีให้ผีแดนต้องการให้ไปอยู่ด้วยเพื่อรับใช้” แต่มีผู้ ป่วยบางรายสามารถหายจากโรคร้ายได้จริง หรือ บางรายสามารถยืดอายุไปได้อีกหลายปี เมื่อเกิด เหตุการณ์เช่นนี้ยิ่งทำให้ชาวผู้ไทยเชื่อในความ สามารถของหมอเหยามากขึ้น

ประการที่สอง เกิดจากความเชื่อของพ่อ แม่หรือผู้อาวุโสในครอบครัว เพราะผู้อาวุโสเหล่านี้ เคยรักษาด้วยวิธีการเหยามาก่อน และจดจำได้ว่า อาการของโรคที่เกิดขึ้นในลักษณะอย่างนี้ต้องทำ พิธีเหยาเท่านั้นจึงจะหาย จึงเลือกใช้วิธีการรักษา โรคด้วยวิธีการนี้ ผู้ป่วยจะให้เหตุผลว่า “แม่ให้เหยา ก็เหยา” นอกจากนี้ เมื่อผู้ป่วยผ่านเหตุการณ์ร้ายๆ เช่น หลังผ่าตัด หลังจากประสบอุบัติเหตุ พ่อแม่ ของผู้ป่วยจะให้เหตุผลว่า “หลังผ่าตัด หรือผ่าตัด ขวัญจะตกใจ แล้วจะหนีไปจะต้องมาเหยาเพื่อ เรียกขวัญกลับมาคืน” ตามความเชื่อของชาวผู้ไทย ขวัญมีความสัมพันธ์กับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย ขวัญ มีลักษณะที่อ่อนไหว ตื่นตระหนกง่าย ดังนั้น จึง ต้องทำพิธีเรียกขวัญ (สวดขวัญ) เพื่อเป็นการปลอบ ประโลมขวัญและให้ขวัญที่หนีไปกลับมาสู่ชีวิต ดังเดิม (दनัย ซาทิพศด. 2548: 2)

ประการที่สาม ชาวผู้ไทยบ้านนาตาล ส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลัก ฐานะความเป็นอยู่ถือว่ายังยากจน หลายครอบครัวเมื่อบุตรหลานเข้าสู่วัยแรงงาน จะ ไปทำงานที่ต่างจังหวัด ทำให้มีเฉพาะผู้สูงอายุที่ อาศัยอยู่ในครัวเรือน เมื่อเกิดเจ็บป่วยชาวผู้ไทย จึงพึ่งหมอเหยา เพราะหมอเหยาจะอาศัยอยู่ใน ชุมชนเดียวกัน การเดินทางไปรักษาสะดวกและ รวดเร็วกว่าการไปที่สถานเอนามัยหรือโรงพยาบาล

อีกทั้งยังมีขั้นตอนในการเข้ารับการรักษาหลายขั้นตอน ใช้เวลานาน แต่การรักษาโดยหมอเหยาไม่ต้องรอรับการรักษานานๆ ไม่ต้องกินยา ส่วนใหญ่หมอเหยาจะเป็นผู้เดินเข้ามาหาผู้ป่วยที่บ้าน และตั้งค่ายรักษาทันที ซึ่งในเครื่องค่ายรักษานั้นก็ไม่ได้ซับซ้อน ชาวผู้ไทจะคุ้นเคยอยู่เป็นประจำ การรักษาโดยหมอเหยาจึงมีความสะดวกมากกว่า

3. องค์ประกอบพิธีเหยาในการประกอบพิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย

3.1 หมอเหยา คือ ผู้ทำหน้าที่รักษาโรคภัยไข้เจ็บ คำว่า “เหยา” แปลตามความหมายของชาวผู้ไท หมายถึง การสู่ขวัญหรือการรักษาพยาบาลผู้ป่วย “พิธีเหยา” เป็นพิธีการเสี่ยงทายเมื่อมีการเจ็บป่วยซึ่งเชื่อว่าเป็นการกระทำของผี จึงต้องทำพิธีเหยาเพื่อ “แก้ผี” หากสาเหตุว่า ผู้เจ็บป่วยนี้ผิดผีด้วยสาเหตุใด ผีต้องการให้ทำอะไร จะได้ทำการแก้ผีเพื่อให้อาการเจ็บป่วยก็จะหายไป ผู้ทำพิธีเหยา เรียกว่า “หมอเหยา”

ภาพที่ 2 สัมภาษณ์หมอเหยา
(นายจินดา ยะพลหา) หมู่บ้านนาตาล
โดย ประวิทย์ รักษาแสง
ที่มา: ถ่ายโดย ณัฐพล โยธา
วันที่ 4 มีนาคม 2559

3.2 ผู้ป่วย เมื่อมีอาการเจ็บป่วยแล้วผู้ป่วยไปรับการรักษาที่แพทย์แผนปัจจุบันแล้วไม่หายก็จะกลับมารักษากับหมอเหยา เพราะเชื่อว่าอาการเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของผี ผู้ป่วยคนนั้นประพฤติผิต ฮีต 12 ครอง 14 หรือจากผีร้ายต่างๆ จึงต้องประกอบพิธีกรรมเหยาเพื่อเสี่ยงทายหาสาเหตุของอาการเจ็บป่วยหมอเหยาจะเป็นผู้ติดต่อสื่อสารกับผี เพื่อสอบถามว่าอาการเจ็บป่วยที่เกิดจากผีทำนั้นเกิดเพราะอะไร ผิดอะไร และต้องการจะให้แก้แบบไหน ผีต้องการอะไร เพื่อให้ตรงกับสาเหตุและแก้ไขได้ถูกต้อง

3.3 เครื่องคาย เป็น สิ่ง ที่ อัณู เชิญ เทพยดา ครูบา อาจารย์ ผีผู้เป็นใหญ่ ผีเชื้อ ผีหมอ ผีหลักบ้านหลักเมือง ลงมาช่วยเหลือนรักษาผู้ป่วย ประกอบไปด้วย

เครื่องคายใหญ่ สำหรับประกอบพิธีจะถูกจัดไว้ในพานขนาดใหญ่ มีเครื่องประกอบหลายอย่าง เงินฮาง เงินสำหรับเดินทาง 12 สตางค์ กรวยดอกไม้ เทียนไขใหญ่ เทียนเล็ก เทียนหงา

ตะแหว่ไม้ง่าม ชั้นหมากเบ็ง ชั้นตีนิมนต์ ไข่ไก่ดิบ เหล้าขาว ข้าวสาร บุหรี่ 4 มวนพันจาก ยาเส้นห่อพริกแห้ง ค่าหมาก ฝ้าย ฝ้ายเคียน หัวหมอเหยา เครื่องคายสำหรับเชิญลง จัดเตรียมใส่จานใบเล็กหรือเรียกว่า จานเชิญลงใช้สำหรับให้หมอเหยาอัญเชิญเทพยดา และผีต่างๆ ลงมาเข้าร่วมเพื่อประกอบพิธี ประกอบด้วย ชั้นห้า ได้แก่ ดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5 คู่ ไข่ไก่ดิบ และชั้นขึ้นแพร เป็นเครื่องคายที่จัดเตรียมไว้ให้แก่ผีที่ลงมาเข้าร่วมหมอเหยาแล้ว โดยผีจะเลือกเครื่องนุ่งที่ตนชอบ ถ้าไม่ถูกใจผีจะบอกให้จัดหาใหม่ สิ่งที่เตรียมไว้ได้แก่ ผ้าชิ้น ผ้าแพร เสื้อ ถ้าเป็นผีปู่ผีตา ถ้าลูกหลานรู้ว่าท่านชอบนุ่งอย่างไรก็ให้จัดเตรียมไว้เช่นนั้น (โปรดดูภาพที่ 3 ที่แสดงพิธีกรรมเสี่ยงหมอผีประจำปี)

เครื่องคายสำหรับผู้ป่วย จัดเตรียมเครื่อง

ภาพที่ 3 พิธีกรรมเลี้ยงหมอผีประจำปี
ที่มา: ถ่ายโดย ธารทิพย์ พลลลิตี
วันที่ 11 มีนาคม 2559

คายไว้สำหรับเรียกขวัญผู้ป่วย ได้แก่ กล่องข้าว รั้วข้าวผู้ป่วย พาข้าวรั้วข้าวผู้ป่วย และเทียนสี จำนวน 3 เล่ม เครื่องคายทั้งหมดต้องจัดเตรียมให้เสร็จก่อนเที่ยงหรืออย่างช้าไม่เกินบ่ายสามโมงเย็น เพราะหลังจากเวลานี้แล้วถือว่าเป็นช่วงเวลา เอาผีไปป่าช้า ชาวบ้านถือว่าเป็นเวลาที่ไม่มีมงคลไม่เหมาะสำหรับประกอบพิธีที่เป็นมงคลต่างๆ หลังจากกระทำพิธีเสร็จจะยกเครื่องคายทั้งหมดขึ้นไว้บนหิ้งเป็นเวลา 1 คืน จึงยกลงมาได้

3.4 คนตรีที่ใช้บรรเลง คนตรีที่ใช้บรรเลงจะใช้แคนแปดหรือแคนเก้าเป่าก็ได้ แคนที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีเหยา ในขณะที่ทำพิธีหมอแคนจะต้องเป่าแคนคลอไปกับกลอนลำของหมอเหยาไปจนเสร็จพิธี อาจมีการหยุดพักเป็นช่วงๆ ตามจังหวะของพิธีกรรม เนื่องจากการประกอบพิธีใช้เวลานานประมาณ 2-3 ชั่วโมง จึงอาจต้องใช้หมอแคนถึง 2 คน เพื่อผลัดเปลี่ยนกันเป่า ลายทำนองดนตรีของหมอแคนแต่ละคนที่เป่าอาจไม่เหมือนกันหรือแตกต่างกันไปเลยแต่สามารถเป่าประกอบพิธีได้เช่นกัน เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบ เพลงเป็นสื่อที่ใช้ติดต่อกับเทพยดาและผีต่างๆ โดยผ่านเครื่องดนตรีที่มนุษย์เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นตามความเชื่อและเป็นผู้บรรเลง ลายหรือแนวทำนองของเพลงขึ้นอยู่กับ

กับหมอแคนแต่ละคนที่ได้รับการถ่ายทอดมา หรือฝึกฝนด้วยตนเองโดยอาศัยการจำแนวทำนองที่ได้ยินมา (โปรดดูภาพที่ 4 สัมภาษณ์หมอแคน)

4. ขั้นตอนการประกอบพิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วย

ภาพที่ 4 สัมภาษณ์หมอแคน
(นายลำไพ ชาคำภู) หมู่บ้านนาตาล
โดย ประวิทย์ รักษาแสง
ที่มา: ถ่ายโดย พรวิมล ชวงลิมา
วันที่ 4 เมษายน 2559

สำหรับพิธีเหยาเมื่อมีผู้ป่วยต้องการเสียงทนายหาสาเหตุของอาการเจ็บป่วย พิธีกรรมจะถูกจัดขึ้นในวันพฤหัสบดีเท่านั้น เพราะถือว่าเป็นวันครูเหมาะแก่การเชิญผีที่เป็นเทพและครูบาอาจารย์ลงมาเยี่ยม หรือถ้าเร่งด่วนมากอาจทำพิธีในวันอาทิตย์ แต่ทั้งสองวันจะต้องไม่ตรงกับวันศีลหรือวันธรรมสวนะ สถานที่สำหรับประกอบพิธีถ้าผู้ป่วยที่อยู่ใกล้อาจใช้บ้านของหมอเหยาเอง แต่ถ้าผู้ป่วยอยู่ถิ่นอื่น หมอเหยาจะเดินทางไปเหยาที่บ้านของผู้ป่วย

4.1 การเตรียมก่อนเริ่มพิธี สถานที่และเครื่องคายประกอบพิธีซึ่งจะถูกจัดเตรียมในตอนกลางวันก่อนเวลาบ่ายสามโมงเย็น เพราะเวลาหลังจากบ่ายสามโมงเย็นไปจนถึงพระอาทิตย์

ตกดินถือเป็นเวลานำผีเข้าป่าช้า ซึ่งชาวผู้ไทยเชื่อว่า เป็นเวลาที่ไม่มีสิ่งลึกลับหรือสิ่งที่ไม่ดีที่จะประกอบพิธีมงคลใดๆ เครื่องคายใหญ่จะถูกจัดเตรียมไว้คู่กับเครื่องคายเชิญลง นอกจากนี้ยังต้องเตรียม น้ำมันต์หรือน้ำหอม (น้ำธรรมดาใส่ขมิ้น) น้ำใส่ดอกไม้ (ดอกจำปี) เหล้าขาว (เรียกว่า ม้า) 1 ขวด

4.2 การเชิญลงหรือการเทียม เป็นขั้นตอนการเชิญเทพดา ผีผู้เป็นใหญ่ ผีเชื้อผีบรรพบุรุษ ผีหลักบ้านหลักเมือง พิธีจะเริ่มประมาณเวลาหนึ่งทุ่ม โดยหมอเหยาจะเข้ามานั่งพับเพียบหน้าเครื่องคายใหญ่ประกอบพิธีหันไปทางทิศใดก็ได้

4.3 การเหยาเสี่ยงทาย เป็นขั้นตอนที่หมอเหยาจะทำการเสี่ยงทายหาสาเหตุของอาการเจ็บป่วย โดยใช้ไขไต้บเป็นเครื่องสำหรับเสี่ยงทาย หมอเหยาวางไขไต้ในลักษณะนอนไว้ในอุ้งมือขวา แล้วใช้คำถามถามผีเพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการ ลักษณะคำถามจะเป็นคำถามที่ต้องการคำตอบว่าใช่หรือไม่ใช่ โดยสั่งให้ไขลุกขึ้นตั้งหรือนอนลงตามคำสั่งที่ต้องการ เช่น ถามว่าผู้ป่วยทำผิดผีหรือไม่ ถ้าไขก็สั่งให้ไขลุกขึ้นตั้ง แล้วถามต่อว่าใช่จริง ๆ ไ้คำสั่งให้ไขนอนลง จึงจะสรุปว่า เป็นคำตอบที่ใช่แน่นอน แต่ถ้าไขไม่ปฏิบัติตามคำสั่งแสดงว่าคำถามที่ถามไปนั้นคำตอบคือ ไม่ใช่ ในขณะที่ถามไขหมอเหยาจะร้องเป็นกลอนลำเป็นส่วนใหญ่ อาจจะมีการถามโดยใช้คำพูดบ้าง ส่วนหมอแค้นก็จะเป่าแคนไปเรื่อย ๆ

4.4 การเรียกขวัญผู้ป่วย เป็นขั้นตอนเมื่อทราบสาเหตุของการเจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของผีและขวัญของผู้ป่วยออกจากร่าง หมอเหยาจะต้องทำพิธีเรียกขวัญผู้ป่วยกลับมาเข้าร่าง มีขั้นตอนดังนี้ 1) พิธีเรียกขวัญผู้ป่วยกลับ หมอเหยาจะลุกขึ้นนั่งคุกเข่าพ้อนรำ โดยยกมือขึ้นพ้อนเหนือศีรษะ พร้อมกับร้อง คำกลอนเชิญขวัญให้กลับเข้า

มาอยู่ในไซ้ต้มในกล่องข้าว ก่อนจะโยนกล่องข้าวให้ลูกหลานรับเอาไป 2) พิธีเรียกขวัญทานข้าว หลังจากขวัญกลับมาแล้วก็เชิญขวัญทานข้าวปลาอาหารให้อิ่มก่อนที่จะกลับเข้าร่างผู้ป่วยไป และ 3) พิธีผูกข้อมือผู้ป่วย หลังจากที่ขวัญกลับเข้าร่างแล้ว หมอเหยาจะทำพิธีผูกข้อมือให้ผู้ป่วยเพื่อเป็นสิริมงคลจากนั้นให้ลูกหลานผูกข้อมือผู้ป่วยต่อไป

4.5 การลา การลากลับเป็นการส่งให้เทพดาและผีต่าง ๆ ให้ออกจากร่างไปกลับไปยังถิ่นที่อยู่อาศัยอยู่เดิม หมอเหยาจะพ้อนรำโดยยกมือขึ้นพ้อนเหนือศีรษะ พร้อมกับร้องกลอนลำที่มีความหมายในการส่งกลับประกอบเสียงแคน ผีบางตัวที่ยังสนทนากันอยู่ ไม่อยากกลับก็จะขอขมิ้น (ขอเหล้าต้ม) ก่อนที่จะลากลับไป เป็นการสิ้นสุดพิธีเหยา

อภิปรายผล

วิธีการรักษาความเจ็บป่วยในรูปแบบหมอพื้นบ้านลักษณะนี้ จะพบได้ในวิถีชีวิตของคนที่อยู่ในชนบท และความเจริญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ยังเข้าไปไม่มากนัก จากการลงพื้นที่พบว่าหมู่บ้านนาตาล ยังคงมีวิถีชีวิตแบบชนบท พิธีเหยาจะเป็นพิธีกรรมที่ได้รับการยอมรับและเชื่อว่าสามารถรักษาผู้ป่วยที่หมดทางรักษาจากโรงพยาบาลได้ จึงถือเป็นการรักษาอีกทางเลือกหนึ่ง ที่ให้ความหวังและกำลังใจทั้งแก่ตัวผู้ป่วยเองและญาติ แม้ว่าในปัจจุบันการแพทย์มีความเจริญกว่าหน้ามากขึ้น แต่ความเชื่อนี้ก็ยังคงอยู่ในวิถีชีวิตของชาวผู้ไทยมีประเด็นที่สมควรนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ ดังนี้

1. จากการศึกษาความเชื่อในการใช้พิธีเหยา เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทยในหมู่บ้านนาตาล ตำบลอโศก จังหวัดสกลนคร พบว่า ชาวผู้ไทยหมู่บ้านนาตาล ยังคงมีความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรืออำนาจเหนือธรรมชาติจะ

เห็นได้จากในหมู่บ้านจะมีศาลปู่ตา หรือดอนเจ้าปู่ และจะมีผู้เฒ่าผู้แก่ประจำหมู่บ้านคนหนึ่งทำหน้าที่เป็น “เจ้าจ้ำ” เป็นตัวแทนระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน โดยเชื่อว่า หากเกิดความเจ็บป่วยขึ้นมา อาจจะไม่ได้เกิดจากโรคร้ายที่เป็นพยาธิสภาพเท่านั้น แต่คนคนนั้น อาจทำบางสิ่งที่เป็นการละเมิดต่อกฎของสังคม ดังนั้นคนที่ดำเนินชีวิตไม่ถูกต้องเหมาะสมตามจารีตประเพณี ก็จะมีผลทำให้เกิด ความเจ็บป่วยได้เช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของพันใจ นครชัย (2538: 232) ที่ศึกษาเรื่อง พิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย

2. ผลการวิจัยองค์ประกอบพิธีเหยา เพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ หมอเหยา ผู้ป่วย เครื่องคาย และดนตรีที่ใช้บรรเลง หมอเหยา เป็นผู้ทำพิธีเหยา เพื่อ “แก้ผี” เพื่อให้อาการเจ็บป่วยหายไป สอดคล้องกับงานวิจัยของมาลี สิทธิเกรียงไกร (2538: 64-68) ที่ศึกษาเรื่อง หมอเหยา: ผู้รักษาพื้นบ้านในชุมชนชาวผู้ไทย ผู้ป่วย คือ ผู้ที่เชื่อว่าอาการเจ็บป่วยของตนเองเกิดจากการกระทำของผี หรือประพฤติ ผิด ฮีต 12 ครอง 14 สอดคล้องกับงานวิจัยของพันใจ นครชัย (2538: 104-105) ที่ศึกษาเรื่อง พิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย ซึ่งมีลักษณะความเชื่อที่ว่าอาการเจ็บป่วยของตนเองเกิดจากการกระทำของผีเช่นกัน เครื่องคาย เป็นสิ่งที่อัญเชิญเทพยดา ครูบา อาจารย์ ผีผู้เป็นใหญ่ ผีเชื้อ ผีหมอผีหลักบ้านหลักเมือง ลงมาช่วยเหลือรักษาผู้ป่วย สอดคล้องกับงานวิจัยของพันใจ นครชัย (2538: 105-107) ที่ศึกษาเรื่อง พิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย ซึ่งเครื่องคายที่ใช้ในการประกอบพิธีเหยา มีหลายสิ่งที่ใช้เหมือนกัน และดนตรีที่ใช้บรรเลงเป็นทำนองลายแคนผู้ไทยสกลนคร เพื่อเป็นสื่อที่ใช้ติดต่อกับเทพยดาและผีต่างๆ สอดคล้องกับการศึกษาของอนันต์ มีชัย (2551: 220-228) ที่ศึกษาเรื่อง พิธีเหยากรณีศึกษาดนตรีที่ใช้บรรเลง

ประกอบพิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทย ซึ่งใช้แคนในการบรรเลงเช่นกัน

3. ขั้นตอนการประกอบพิธีเหยา มี 5 ขั้นตอนคือ การเตรียมก่อนเริ่มพิธี การเชิญลงเทพยดาหรือผีผู้เป็นใหญ่ การเหยาเสี่ยงทายสาเหตุของการเจ็บป่วย การเรียกขวัญผู้ป่วย และการลากลับ เป็นการส่งให้เทพยดาและผีต่างๆ ให้ออกจากร่างไปกลับไปยังถิ่นที่อยู่อาศัยอยู่เดิม จะเห็นได้ว่ามีขั้นตอนที่เหมาะสม เริ่มจากการเตรียมก่อนเริ่มพิธีซึ่งจะช่วยให้การดำเนินพิธีสะดวกรวดเร็ว จากนั้นทำการเชิญลงเทพยดาหรือผีผู้เป็นใหญ่ตรงกับประเพณีไทยที่ให้ความเคารพผู้ใหญ่ การเหยาเสี่ยงทายสาเหตุของอาการเจ็บป่วย เป็นวิธีการที่โยงสู่การรักษา การเรียกขวัญผู้ป่วยมีหลายกิจกรรมโดยท้ายสุดจะผูกมือผู้ป่วย เป็นสิริมงคลทำให้ผู้ป่วยมีกำลังใจที่ดี จะจบด้วยการลาโดยการส่งให้เทพยดา และผีต่างๆ ออกจากร่าง กลับไปยังที่อยู่อาศัยเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของพันใจ นครชัย (2538: 230-231) ที่ศึกษาเรื่อง พิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย

ภาพที่ 5 ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาความเชื่อในการใช้พิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทย
ที่มา: ถ่ายโดย รันชัช ไทยยะชา
วันที่ 4 มีนาคม 2559

บรรณานุกรม

- เจริญชัย ชนไฟโรจน์. (2529). รายงานการวิจัยเรื่องคนตรีผู้ไทย. มหาสารคาม: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จักรภพ เพ็ญแข. (2546). 100 ความเชื่อ 100 ความจริง. กรุงเทพฯ: สารคดี.
- คณัย ซาทิพฮต. (2548). บทบาทของบร็องประกอบพิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พันใจ นครชัย. (2538). พิธีกรรมเหยาของชาวผู้ไทย ตำบลโนนยาง อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มาลี สิทธิเกรียงไกร. (2538). หมอเหยา: ผู้รักษาพื้นบ้านในชุมชนชาวผู้ไทย. วิทยานิพนธ์สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สมปราษฎ์ อัมมะพันธ์. (2536). ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุกัญญา สุจฉายา. (2549). พิธีกรรม ตำนาน นิทาน เพลง: บทบาทของคติชนกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์คติชนวิทยาและภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุมิตร ปิติพัฒน์. (2545). ศาสนาและความเชื่อไทดำในลุ่มสองจุไท: สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ โอ. เอส. พรินต์ติ้งเฮาส์.
- สุวิทย์ ธีรศาสตร์ และณรงค์ อุปปัญญา. (2538). รายงานการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีครอบครัวและชุมชนอีสาน: กรณีผู้ไทย. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- อนันต์ มีชัย. (2551). พิธีเหยา: กรณีศึกษาคนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบพิธีเหยาเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยของชาวผู้ไทยในหมู่บ้านหนองเม็ก ตำบลป่าไร่ อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร. วิทยานิพนธ์ ศิลปกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขามานุษยดุริยางควิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.